

Қазақстан Республикасының Оқу-ағарту министрлігі
Республикалық қосымша білім беру оқу-әдістемелік орталығы

**«Орта білім беру ұйымдарында балалар қозғалысының
(«Мектептегі өзін-өзі басқару», «Жас қыран», «Жас Ұлан» жобалары)
қызметін ұйымдастыру және үйлестіру»
әдістемелік ұсынымдары**

Астана қаласы, 2023 жыл

МАЗМҰНЫ

Кіріспе	3
1-тарау. Қазақстан Республикасындағы балалар қозғалысы	3
2-тарау. Мақсаты, міндеттері, функциялары, бағыттары, мазмұны, жұмыс формалары мен әдістері және балалар қозғалысын қамтамасыз ету механизмдері	7
3-тарау. Балалар қозғалысының қызметін ұйымдастырушылық-әдістемелікпен қамтамасыз ету (қолдау көрсету)	10
4-тарау. Мектеп әкімшілігінің қызметі. Мектептің өзін-өзі басқаруын қолдаудың міндеттері мен механизмдері	12
5-тарау. Балалар қозғалысының іс-әрекетін ұйымдастырудың технологиялары мен формалары	13
6-тарау. Балалар қозғалысының қызметін нормативтік құқықтық қамтамасыз ету бойынша ұсыныстар	17
1-қосымша. Балалар қозғалысының үлгілік ережесі	19
2-қосымша. Педагог лауазымдарының біліктілік сипаттамалары	27
3-қосымша. Балалар қозғалысының төлқұжаты	31

Кіріспе

XX ғасырдың соңғы онжылдығы балалар мен жасөспірімдердің әлеуметтік тәжірибесін қалыптастыру процесіне айтарлықтай әсер ететін құндылықтарды қайта бағдарлау кезеңі болды. Мақсаты мен қызметі жеке тұлғаның әлеуметтенуіне жағдай жасауға бағытталған балалар қозғалыстары ерекше орын алады.

Әрбір балалар қозғалысы, оның мақсаты мен бағдарламасына, сандық және жастық құрамына, өмір сүру ұзақтығына қарамастан, өзінің өмірлік циклінде белгілі бір кезеңдерден өтеді:

- 1) қалыптасу кезеңі;
- 2) даму, өзгерістер кезеңі, белсенді бағдарлар;
- 3) балалар қозғалысының аяқталу кезеңі.

Балалар қозғалысын құрудың мақсаты – кәмелетке толмаған баланың әлеуметтік белсенділігіне бағытталған баланың ішкі ұстанымын қалыптастыратын құнды тұлғалық қасиеттерін дамыту.

Балалар қозғалысы – бұл балалардың өз мүдделерін қозғайтын шешімдер қабылдауға қатысу құқығын іске асыруға, өз көзқарастарын еркін білдіруге және қабылданған шешімдерді іске асыру жөніндегі іс-шараларға қатысуға мүмкіндік беретін қоғамдық өзін-өзі ұйымдастырудың бір түрі. Сонымен қатар, балалар қозғалысының қызметіне қатысу балаларға ұжымдық іс-әрекет тәжірибесін алуға мүмкіндік береді және олардың жеке басының дамуына айтарлықтай ықпал етеді.

Бүгінгі таңда балалар қозғалысында әлеуметтік принциптерді нығайту, қоғамдық құрылымдарды дербес қоғамдық құрылымдарға айналдыру, қоғамдық бірлестіктер қызметінің құқықтық негіздерін құру, мемлекеттік қолдау нысандарын, ұйымдасқан әлеуметтік бастама мен балалар белсенділігін дамыту тенденциялары белгіленді.

Әдістемелік ұсынымдар директордың тәрбие ісі жөніндегі орынбасарларына, балалар қозғалысының, оның ішінде «Мектептің өзін-өзі басқаруы», «Пікірсайыс қозғалысы», «Жас Ұлан», «Жас Қыран» жобаларының үйлестірушілеріне, педагог ұйымдастырушыларға, әдіскерлерге арналған.

Ұсынылған әдістемелік ұсынымдар туындаған жаңа жағдайда балалар қозғалысын бағдарлауға, қазіргі балалық шақтың өзекті әлеуметтік инфрақұрылымын дамытудың жаңа тәсілдерінің мүмкіндіктеріне назар аударуға мүмкіндік береді.

1-тарау. Қазақстан Республикасындағы балалар қозғалысы

Балаларды еліміздің нағыз патриоттары, тәуелсіз Қазақстанның лайықты азаматтары етіп тәрбиелеу – мемлекеттік маңызы бар бірінші кезектегі іс. Балалардың мемлекет пен қоғам өміріне қатысу құқығы БҰҰ-ның Бала

құқықтары туралы Конвенциясында лайықты өмір сүрудің және толыққанды дамудың маңызды шарты ретінде бекітілген және Қазақстан Республикасында табысты іске асырылып келеді.

Бүгінде Қазақстанда балалар қозғалысы негізінен мектептер мен басқа да білім беру ұйымдарының базасында жұмыс істейтін балалардың түрлі қоғамдық бірлестіктерімен ұсынылған.

Балалар қоғамдық бірлестіктері мен балалардың әлеуметтік бастамаларын басқару және олардың қызметін үйлестіру функциялары аудандық, қалалық, облыстық білім басқармаларына жүктелген.

Балалар қозғалысының қалыптасуы мен дамуы – бұл тұрақты, тарихи құрылымдарды – объективтілікті алу, бұл оны институционалдық құрылымға – шындыққа, өскелең ұрпақтың тәрбиесіне айтарлықтай әсер ететін тиімді субъектіге айналдырады. XX ғасырдағы отандық қозғалыстың қалыптасуы мен дамуы – адамзат қоғамындағы өркениеттік, антропологиялық, тарихи өзгерістерді; ұрпақтар қарым-қатынасы; әлеуметтік факторлардың, ең бастысы – адамның шығармашылық күш ретіндегі өсіп келе жатқан рөлін бейнелейтін жаңа әлеуметтік-педагогикалық құбылыстың пайда болуының көрнекі тарихи үлгісі.

80-жылдары Қазақстандағы балалар қозғалысы В.И. Ленин атындағы біртұтас Бүкілодақтық балалар ұйымының үлгісі бойынша дамыды, оның мақсаты балаларға коммунистік моральдің негізгі принциптерін, жас пионерлердің мінез-құлқының моральдық-этикалық нормаларын үйрету болды.

1988 жылдың күзінде Қазақстан тәлімгерлері Артек пен «Атамекен» отрядының тәжірибесіне сүйене отырып, жаңа қазақстандық пионер ұйымының моделін ұсынды. «Атамекен» бағдарламасы негізінде тәрбие бағдарламаларының ұйымдық атауын, құрылымын, нысандары мен әдістерін өзгерту туралы мәселелер қаралды, оның негізінде өскелең ұрпақтың санасында патриотизм, ұлттық сана, тәуелсіздік және ұлттық мақтаныш сезімдерін қалыптастыру.

90-жылдардың басында Бүкілодақтық пионер ұйымы жұмысын тоқтатып, көптеген балалар бірлестіктері құрылды. Бұл факт БҰҰ-ның 1989 жылы қабылдаған Бала құқықтары туралы Конвенциясына мұқият назар аударумен сәйкес келді. «Тәрбие» құбылысын қайта қарау және тәрбие процесінің жаңа парадигмаларын іздеу процесі басталды.

Кеңес Одағы ыдырап, В.И. Ленин атындағы Бүкілодақтық пионер ұйымы таратылғаннан кейін Артектегі X слетте бұрынғы КСРО-ның педагогикалық қоғамының алдында еркін таңдау болды.

90-шы жылдары Қостанай, Солтүстік Қазақстан, Ақмола, Қызылорда, Павлодар облыстарындағы балалар ұйымдары өздерінің дәстүрлерін, ұйымдық құрылымын сақтап қалды.

Сол кезең үшін «Мұрагер», «Жан достар», «Жұлдыз», «Атамекен» қоғамдық ұйымдарының авторлық инновациялық және прогрессивті

бағдарламалары әзірленді. Қарағанды облысында «Болашақ» бағдарламасы сынақтан өтіп енгізілді.

Барлық балалар ұйымдары әрқашан білім бөлімдерінің жанында болды. Балалар қоғамдық ұйымдарының басым бағыты қазақстандық патриотизмді, азаматтықты, толеранттылықты, рухани-адамгершілік, дене бітімі сау, әлеуметтік белсенді тұлғаны тәрбиелеу және қалыптастыру, елдің мемлекеттік рәміздерін құрметтеу болды.

Сонымен, 1991 жылы С. Сейфуллин атындағы Целиноград педагогикалық институтының (қазіргі Л. Гумилев атындағы Еуразия университеті) педагогика кафедрасында энтузиастар тобы «Жұлдыз» балалар қоғамдық ұйымының бағдарламасын әзірледі. «Жұлдыз» бағдарламасының логикасы үйлесімділік принципі бойынша құрылған – жұлдыздың жеті сәулесі түріндегі түс схемасы: «Менің отбасым» (қызыл сәуле), «Менің достарым» (қызғылт сары), «Менің жерім» (сары), «Білім, білік» (жасыл), «Хобби» (көк), «Игі істер – мамандық» (көк), «Үйлесімділік» (күлгін).

Балалардың қоғамдық ұйымдарының оқушылардың қоғамдық, әлеуметтік белсенділігі мен азаматтық ұстанымын қалыптастыру жөніндегі қызметін үйлестіру мақсатында 2006 жылы «Қазақстанның балалар ұйымдарының республикалық одағы» қоғамдық ұйымы құрылды.

Дамудың идеологиялық бағыты қозғалыс түріне, бағытына және мазмұнына қарамастан, балалар бірлестіктерінің абсолютті көпшілігінің патриоттық бағытымен ұсынылды: «Жас жігер» (Астана қ.), «Тұлға», «Болашақ» (Қарағанды облысы), «Нұртамшы» (Атырау облысы), «СМиД» (Ақтөбе облысы), «Азамат» (Алматы қ.), «Мұрагер» (Қостанай облысы), «Мирас» (Жамбыл облысы), «Ертіс» (Павлодар облысы), «Жас ұрпақ» (Қызылорда облысы), «Жан достар» (Солтүстік Қазақстан облысы), «Жұлдыз», «Жас Ұрпақ» (Ақмола облысы), «Жас өркен» (Батыс Қазақстан облысы), «Ұландар» (Алматы облысы), «Ұлы дала скауттары» республикалық қозғалысы.

2011 жылғы шілдеде ҚР Әділет министрлігінде «Жас Ұлан» бірыңғай балалар-жасөспірімдер ұйымы» республикалық қоғамдық бірлестігі тіркелді.

Балалар мен жастарды әскери-патриоттық тәрбиелеуді жетілдіру мақсатында ҚР Қорғаныс Министрлігі басқа мемлекеттік органдармен бірлесіп "Жас сарбаз" балалар-жасөспірімдер әскери-патриоттық қозғалысы" Республикалық қоғамдық бірлестігін құрды.

Балалар мен жастарды әскери-патриоттық тәрбиелеуді жетілдіру мақсатында ҚР Қорғаныс министрлігі басқа мемлекеттік органдармен бірлесіп, «Жас сарбаз» балалар-жасөспірімдер әскери-патриоттық қозғалысы» республикалық қоғамдық бірлестігін құрды.

«Жас сарбаз» қозғалысы басқа мемлекеттік органдармен және қоғамдық ұйымдармен бірлесіп, соңғы екі жылда республикалық ауқымда 110 мыңнан астам адамды қамти отырып, жастарды әскери-патриоттық тәрбиелеу бойынша

мыңға жуық түрлі іс-шаралар өткізді. Өткізілген барлық іс-шаралардың ішіндегі ең ірісі жыл сайын оқушылар арасында өткізілетін «Айбын» әскери-патриоттық жиыны болып табылады.

2020 жылдан бастап республикада «Мектеп парламенті» және «Оқушылардың пікірсайыс қозғалысы» екі республикалық жоба белсенді іске асырылуда. Белсенді азаматтық ұстанымды қалыптастыру, білім алушылардың патриоттық тәрбиесін күшейту пікірсайыс қозғалысы мен мектептегі өзін-өзі басқарудағы негізгі міндеттер болып табылады. Пікірсайыс және мектептегі өзін-өзі басқару тұлғаның үйлесімді дамуын, қазақстандық патриотизмді, азаматтық бірегейлікті және толеранттылық мәдениетін қалыптастыруды қамтамасыз ететін ең тиімді білім беру технологиялары болып табылады.

Басқа спикерлермен достық және сыйластық қарым-қатынас орнату, 7 мыңға жуық пікірсайыс клубтарында 129 мыңнан астам оқушы сындарлы пікірсайыс жүргізеді. 400 мыңнан астам оқушы 7 мың мектеп парламентінде мектептің қоғамдық өміріне белсенді қатысады.

Әлеуметтік мәртебесі бойынша балалар бірлестіктері қоғамдық құрылымдар болып табылады және олардың қызметі Қазақстан Республикасының Мемлекеттік жастар саясаты туралы заңнамасымен және БҰҰ-ның Бала құқықтары туралы конвенциясымен қоғамның және мемлекеттің өміріне қатысу, еріктілік қағидаты бойынша балалар қауымдастығын құру құқығымен реттеледі, бұл жас азаматтарға жатақхананың демократиялық қағидаттарын игеруге мүмкіндік береді.

Қазақстанда қоғамдық басқарудың жақсы тәжірибесі жинақталған. Оны заңды мәртебесі бар республикалық балалар ұйымдары, қызметі тиісті заңнамамен реттелетін қоғамдық коммерциялық емес бірлестіктер жүзеге асырады.

Қоғамдық құрылымдар балалар үшін өте тартымды. Бұл қызметтің айқын әлеуметтік-мәдени бағыты балалар ұйымдарында байқалатынын, оған ересектер, өз ісінің шеберлері, кәсіпқойлар қызығушылық танытатынын айта кету керек.

Бастауыш балалар бірлестіктерінің мақсаттарын, міндеттерін, мазмұнын, жұмыс нысандары мен әдістерін нақтылау, оларды әдістемелік және технологиялық қолдауды тәлімгерлердің кадрлық корпусы (тәлімгер лауазымы жалпы білім беретін мектептер мен интернат мекемелерінің үлгілік штаттық кестесінде көзделген), сондай-ақ әдіскерлер корпусы (олардың рөлін әртүрлі бейінді балалар құралымдарының басшылары орындайды) жүзеге асырады.

Ғылыми-әдістемелік, педагогикалық мүдделер балалардың қоғамдық ұйымдарына, табиғи қоғамдық тәрбиенің ықпалды институттары ретінде бағытталған. Балалардың қоғамдық қозғалысы ересектердің өте мүдделі, құзыретті қатысуын талап етеді. Балалар қозғалысы мемлекет пен қоғамның қолдауына мұқтаж.

Қазақстан Республикасында бірыңғай балалар қозғалысының жаңа

моделін құра отырып, егемен Қазақстанның, жақын және алыс шет елдердің балалар қозғалысының тәжірибесінен барынша сабақ алу қажет.

2 тарау. Балалар қозғалысының мақсаты, міндеттері, функциялары, бағыттары, мазмұны, жұмыс формалары мен әдістері, қолдау тетіктері

Балалар қозғалысының мақсаты: патриотизм, қазақстандық мәдени бірегейлік, азаматтық жауапкершілік сезімі жоғары, функционалды сауатты, өзін-өзі жетілдіруге және өзін-өзі жүзеге асыруға қабілетті тұлғаны қалыптастыру.

Балалар қозғалысының міндеттері:

1) адамгершілік, моральдық-этикалық нормалардың дамуына, өз ұмтылыстарын басқа адамдар мен әлеуметтік топтардың мүдделерімен, жеке тұлғаны әлеуметтендірумен және құндылық бағдарларымен байланыстыра білуге ықпал ету;

2) қазақстандық өзіндік сана мен мәдени бірегейлікті, азаматтық борышты сақтау дағдыларын, толеранттылық пен патриотизмді қалыптастыруға жәрдемдесу;

3) спорттық, туристік, іздестіру-экспедициялық және өлкетану бағдарламаларын ұйымдастыру арқылы салауатты өмір салты дағдыларын қалыптастыруға, дене шынықтыруды дамытуға ықпал ету;

4) функционалды сауаттылықты, кәсіби өзін-өзі анықтауды, кәсіпкерлік, экономикалық және құқықтық құзыреттілікті дамытуға ықпал ету;

5) балалардың экологиялық мәдениетін, қоршаған әлемге саналы көзқарасын қалыптастыруға ықпал ету.

Балалар қозғалысының функциялары:

1) баланың жеке қажеттіліктерін іске асыруға, балаларды толыққанды әлеуметтендіруге, оларды әлеуметтік-экономикалық, мәдени, ғылыми, экологиялық және басқа да мәселелерді шешуге белсенді тартуға мүмкіндік жасау;

2) балалардың әлеуметтік, мәдени, рухани, адамгершілік және дене дамуы үшін мемлекеттік саясатты іске асыруды қамтамасыз ету;

3) қоғамда балалардың патриоттық құндылықтарын, көзқарастары мен сенімдерін, мәдени және тарихи мұраны құрметтеуді, Қазақстан Республикасы халықтарының ұлттық және конфессиялық тиесілігін бекітуге жәрдемдесу;

4) балалардың мүдделерін, құқықтарын, қадір-қасиеттерін және бірегейлігін қорғау;

5) балалар мен қоғамдық құрылымдардың өзара іс-қимылы үшін ақпараттық-коммуникациялық орта құру.

Балалар қозғалысының негізгі бағыттары.

1. «Зерде» - білім алушылардың құзыреттілігін, интеллекті мен

шығармашылық қабілеттерін, проблемаларды шешу қабілетін қалыптастыруға және дамытуға, балаларды зияткерлік ойындарға, пікірсайыстарға, олимпиадаларға, конференцияларға, жобалар мен зерттеулерге қатысуға тартуға ықпал етеді.

2. «Руханият» - ұйым мүшелері өмірінің адамгершілік, моральдық-этикалық, көркем-эстетикалық негіздерін дамытуға және қалыптастыруға, өз отбасының, балалар қауымдастығының, өзінің және басқа халықтардың мәдени мұрасын игеруге және көбейтуге, өз ұмтылыстарын басқа адамдар мен әлеуметтік топтардың мүдделерімен байланыстыра білуге, қоғамның қазіргі құрылымын түсіну және онда рухани-адамгершілік құндылықтар мен әлеуметтік бағдарлардың негізінде өз бетінше әрекет ету қабілетіне ықпал етеді.

3. «Отан» ұйым мүшелерінің бойында қазақстандық өзіндік сана мен мәдени бірегейлікті, азаматтық жауапкершілікті, толеранттылық пен патриотизмді, өз халқы үшін мақтаныш сезімін, мемлекеттік рәміздер мен мемлекеттік тілге құрмет сезімін, Отан игілігі, жақсылық пен әділдік үшін өзін барынша іске асыруға ұмтылысты қалыптастыруға ықпал етеді.

4. «Жеті жарғы» БҰҰ-ның «Бала құқықтары туралы» конвенциясын, өзінің азаматтық құқықтарын, міндеттерін, жауапкершілік сезімін білу арқылы Қазақстанның жас азаматтарының құқықтық мәдениетін, жеке, әлеуметтік, құқықтық құзыреттерін, саяси сауаттылығын қалыптастырады.

5. «Салауат» ұйым мүшелерінің және қоршаған қоғамның салауатты өмір салтын қалыптастыруға, денсаулықты сақтайтын түрлі бастамалар, спорттық, туристік, іздестіру-экспедициялық және өлкетану бағдарламаларын ұйымдастыру арқылы бұқаралық дене шынықтыру мен спортты дамытуға ықпал етеді.

6. «Еңбек» жас техниктер, өнертапқыштар мен рационализаторлар клубтарын, бизнес-мектептерді, холдингтерді, қоғамдық академияларды, байқауларды, кәсіби шеберлік форумдарын және т. б. құру арқылы ұйым мүшелерінің кәсіптік бағдарлануы мен кәсібін таңдауға, құзыреттілік пен функционалдық сауаттылықты дамытуға ықпал етеді.

7. «Экоәлем» балаларда экологиялық мәдениетті, материалдық құндылықтарды қорғауға, табиғи ресурстарды ұтымды пайдалануға және табиғатқа ұқыпты қарауға бағытталған қоршаған ортаға саналы қамқорлықты қалыптастырады.

Балалар қозғалысының мазмұны, формалары мен әдістері.

Жарғы негізінде, балалар қозғалысының (бірлестігінің) бағдарламалық және басқа да нормативтік құжаттарына сәйкес жалпы балалар қозғалысының да, оның құрылымдық компоненттерінің де қоғамдық қалыптастыру жұмысының мазмұны, нысандары мен әдістері айқындалады.

Қызметтің белгілі бір бағдарламалық бағыты бойынша жұмыстың нақты мазмұнын, формалары мен әдістерін көрсететін жұмыстың ең танымал,

сұранысқа ие және кең таралған түрлері бүгінде балалардың әлеуметтік маңызды жобалары болып табылады. Бұл жобаларды әдетте балалардың өздері немесе мемлекеттік әлеуметтік тапсырыс аясында бастайды. Бірақ кез-келген жағдайда, оның орындаушылары – балалар, негізінен, ересектердің қатысуымен және қолдауымен ұйым мүшелері.

Балалардың әлеуметтік маңызы бар жобаларының арсеналы әр түрлі болуы мүмкін. Онда осы ұйым үшін дәстүрге айналған және балалар мен олардың достарының, тәлімгерлердің, ата-аналардың, үйлестірушілердің, демеушілердің және т. б. ұсыныстары, бастамалары бойынша жаңадан құрылған жобалар болуы мүмкін.

«Жас Ұлан» балалар қозғалысы үшін әртүрлі республикалық және өңірлік байқаулар, іс-шаралар, акциялар түріндегі ауқымды жобалар танымал және сұранысқа ие болып табылады. Мысалы, «Жаңа леп» балалар әндерінің республикалық байқауы, «Жас Ұлан» КТК – КВН жасөспірімдер лигасы, «Өркен» экологиялық жобасы, ақпараттық қамтамасыз ету және т. б.

«Атамекен» балалар-жасөспірімдер ұйымы жобалар бойынша жұмыс істейді, аттас бағдарламада көзделген көптеген іс-шараларды өткізеді. Әрбір нақты жобаны жүргізу үшін Тұжырымдаманың немесе Ереженің жобасы, яғни барлық ұйымдастырушылық ұстанымдарды (бастамашылар мен жауапты ұйымдастырушылар, үйлестірушілер мен орындаушылар, шақырылғандар, мақсат, міндеттер, өткізу уақыты, орны, жоспар мен регламент, жобаға қатысу шарттары, оның нәтижелілігінің қорытындыларын шығару және көтермелеу шаралары) реттейтін нормативтік құжат жасалады.

Бағдарламалар жобалары барлық мүдделі (базалық) ұйымдармен келісіледі және балалар ұйымының бас атқарушы органымен және мөрмен расталған бірінші басшының қолымен бекітіледі. Жобадағы нормативтік құжатқа (Тұжырымдамаға, Ережеге) жобаның басталуын, қауіпсіздік техникасын, балалардың денсаулығы мен өмірін қорғау жөніндегі жауапты тұлғаларды міндетті түрде көрсете отырып реттейтін бұйрықтар, көтермелеудің қорытындылары мен нәтижелері бар оның финалы қоса беріледі.

Балалар қоғамдық ұйымдарының барлық қызметі, оның ішінде жобалар бойынша жұмыс кең позитивті жедел, жан-жақты жарқын және жарқын ақпараттық қолдауға ие болуы керек.

Әрбір балалар қоғамдық ұйымының өз символдары, көтермелеу, марапаттау жүйесі және міндетті түрде өзінің ақпараттық ресурстары, оның ішінде ұйым мүшелеріне ғана емес, сонымен қатар көптеген адамдарға қолжетімді интернет-порталдары болуы тиіс.

Балалар қозғалысын қолдау тетіктері:

- 1) балалар қозғалысының қызметін нормативтік құқықтық қолдауды жүйелеу;
- 2) балалар қоғамдық бірлестіктерінің деректер тізілімін құру және жүргізу;

3) балалар қозғалысының дамуын ғылыми-әдістемелік қолдау:

- балалар қозғалысының жұмысы бойынша ғылыми-әдістемелік материалды, озық педагогикалық әдістемелер мен технологияларды құру және жүйелеу;

- әдістемелік ұсынымдар әзірлеу;

- кеңес беру және әдістемелік қызметтер көрсету;

- балалар қозғалысының қызметін қолдаудың бірыңғай әдістемелік орталығын құру;

4) балалар қоғамдық бірлестіктерінің материалдық базасын нығайту және дамыту:

- балалар қозғалысының перспективалық бағдарламалары мен жобаларын қаржылық қолдау жүйесін дамыту (гранттар, конкурстар және т. б.);

- ағымдағы жобалау қызметі және балалар қозғалысын шоғырландыру үшін жеңілдікті негізде үй-жайлар беру;

5) балалар қозғалысын қолдау бойынша мемлекеттік, қоғамдық, жеке ұйымдардың ведомствоаралық өзара іс-әрекетін дамыту;

6) балалар қозғалысының әртүрлі нысандарын ақпараттық қолдау жүйесін дамыту:

- балалар қозғалысының жай-күйін зерделеуге және даму үрдістерін болжауға бағытталған жыл сайынғы мониторинг жүргізу;

- балалар қозғалысы үшін бірыңғай ақпараттық алаң құру;

- балалар қозғалысы тақырыбы бойынша бақ үшін іс-шаралар өткізу;

- балалар қозғалысы қызметінің әлеуметтік жарнамасының әртүрлі нысандарын дамыту;

7) кадрларды даярлау жүйесін дамыту, көшбасшылар мен балалар қозғалысына қатысушыларды ынталандыру:

- балалар қозғалыстарының көшбасшылары мен белсенділерінің байқауларын өткізу;

- әр түрлі бағыттар бойынша басшылар, мамандар, актив мектептері және балалар қозғалысының әлеуетті қатысушылары үшін біліктілікті арттыру курстарын өткізу;

- өңірлік және республикалық деңгейлерде балалар қозғалысының жетістіктерін дәріптеу;

- балалар қозғалысы үйлестірушілерінің кадрлық тізілімін құру және жүргізу, тәжірибе алмасу және тағылымдама жүйесін дамыту.

3-тарау. Балалар қозғалысының қызметін ұйымдастырушылық-әдістемелік қолдау

Күнделікті өмірде өскелең ұрпақтың алуан түрлі әлеуметтік бастамаларымен ұсынылған балалардың қоғамдық қозғалысы өмір әлауқатының, мемлекет пен қоғамның даму тенденциялары мен

перспективаларының айна бейнесі болып табылады.

Балалардың әртүрлі әлеуметтік бастамаларын, әртүрлі әлеуметтік құрылымдарды жан-жақты зерттеу арқылы балалар қоғамдық қозғалысының мәнін ашу балалық шақтың әлеуметтік табиғатын, жас ұрпақтың әлеуметтік өзін-өзі жүзеге асырудың нақты формалары мен тәсілдерінің пайда болуы мен дамуының алғышарттарын байыпты талдаумен байланысты.

Балалар ұйымдары жас ұрпақтың толыққанды әлеуметтік дамуы мүддесі үшін балалардың шұғыл қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін құрылады. Демек, балалардың қоғамдық ұйымдарының дамуын болжау және қызметін модельдеу кезінде ең маңызды құндылық – бұл белгілі бір балалар ұйымы өз мүшелеріне не беретіні, қандай мүмкіндіктер беретіні, оның қоғам өмірінде ғана емес, баланың өмірінде де қандай рөл атқаратыны туралы ақпарат. Сондықтан жоғарыда аталған процестердің негізгі ақпараттық бірлігі баланың (жасөспірімнің) қоршаған шындықпен қарым-қатынас жүйесін анықтайды. Бұл қатынастар баланың әлеуметтік таңдау жағдайында еркін (бейресми) өзін-өзі анықтау саласында айқын және толық ұсынылған.

Кез-келген балалар ұйымы өзінің бастауында аккумуляцияға, ассимиляцияға, өз мүшелерінің толыққанды өмір сүруін, әл-ауқатын қамтамасыз ететін белгілі бір адами құндылықтарды құруға бағытталған.

Балалардың қоғамдық ұйымдарының тәрбиелік әлеуетін модельдеу, өзектендіру және материалдандыру – ең күрделі әдіснамалық, теориялық, ұйымдастырушылық-технологиялық, әдістемелік мәселе. Оның шешімі балалық шақтың автономды әлеуметтік-педагогикалық институты ретінде балалар ұйымының маңызды жүйелік тұтастығының негізгі компоненттері туралы нақты идеялардың болуымен байланысты.

Балалар қозғалысының тәрбиелік әлеуетінің негізгі компоненттері ретінде балалардың өзекті әлеуметтік қажеттіліктері және оларды осы қоғамда қанағаттандыру мүмкіндіктері анықталды. Бұл ретте құндылық бағдарлары мен әлеуметтік сұраныстардың, балалардың мүдделері мен қажеттіліктерінің басым жиынтығын, сондай-ақ олардың осы қоғамның, ортаның, мемлекеттің мүмкіндіктеріне сәйкестік дәрежесін ескеру маңызды.

Балалар қозғалысының әлеуметтік (тәрбиелік) әлеуеті – бұл балалық шақтың өзекті қажеттіліктері мен мүдделерін ғана емес, сонымен бірге бала үшін негізгі өмірлік маңызды әлеуметтік салаларды – оның әлеуметтік өмірінің тауашаларын білдіретін (көрсететін) күрделі көп деңгейлі білім беру екенін ескеру маңызды.

Балалар қозғалыстарының жетістігі, негізінен, қазіргі балалық шақтың әлеуметтік әл-ауқаты, әлеуметтік өмір жағдайы туралы жеткілікті объективті деректерді талдаусыз мүмкін емес:

- бүгінде өскелең ұрпаққа отбасы, мектеп, қоғам, мемлекет, қоғам, нақты балалар қауымдастығы не береді;

- балалардың өмірлік жоспарлары мен мүмкіндіктері, құндылық

бағдарлары, өзекті қажеттіліктері қандай;

- балалардың жас және жеке-жеке ерекшеліктерін, өңірлік ерекшеліктерін, нақты және қажетті жағдайларын ескере отырып, олардың еркін әлеуметтік өзін-өзі растауының, тәуелсіздігінің, көркемөнерпаздығының, өзін-өзі көрсетуінің ауқымы қандай.

Балалардың қоғамдық қозғалысының өзекті жағдайын, балалардың әлеуметтік бастамаларын дамытуды алдын-ала анықтайтын басым факторларды анықтау маңызды рөл атқарады.

Балалар қозғалысының табиғаты, балалардың әлеуметтік бастамалары, олардың әртүрлілігінің барлық шексіздігі балалардың өмірлік қажеттіліктерін қанағаттандыруға дейін азаяды: а) өмірді қолдау, өміршеңдік (өмірлік деңгей); б) қарым-қатынаста (әлеуметтік-психологиялық деңгей); в) шығармашылық өзін-өзі жүзеге асыру (әлеуметтік-мәдени деңгей).

Бұл қажеттіліктер энергияны көп қажет ететін, тәрбиелік (мәдени) әлеуеті бар әлеуметтік-пропедевтикалық типтегі балалар ұйымдарында толығымен қанағаттандырылады.

Балалар қозғалысының тәрбиелік әлеуетін әлеуметтік маңыздылығы жоғары индексмен және оның құндылықтарына (әлеуметтік магниттерге) балалар үшін де, қоғам (мемлекет) үшін де сұраныспен модельдеу, егер мемлекет пен қоғамның өмірінде оның сәтті жүзеге асырылуын Құзыретті сүйемелдеумен барлық жағынан кәсіби сауатты құқықтық және ұйымдастырушылық-педагогикалық қолдау болса мүмкін болады.

4-тарау. Мектептегі өзін-өзі басқару органдарының қызметі.

Мектептегі өзін-өзі басқаруды қолдаудың міндеттері мен механизмдері

Мектептегі өзін-өзі басқару принциптері: еріктілік; балалардың барлық топтарының белсенділігі; баланың дамуын басымдыққа қою; барлығына қатысу (баланың жетілу дәрежесін, жасын және психологиялық мүмкіндіктерін ескере отырып, оған қатысты барлық шешімдерді қабылдауға қатысуы); сенім (балаларға үлкен еркіндік беру, олардың жауапкершілік деңгейін өсіру); балалармен қарым-қатынаста ересектердің ашықтығы, шынайылығы және балаларды өз мақсаттарына жету құралы ретінде пайдалануға жол бермеу.

Мектептегі өзін-өзі басқаруды қолдаудың міндеттері мен механизмдері:

1) мектептегі өзін-өзі басқару органдарының ашық деректер банкіні қалыптастыру;

2) мектептегі өзін-өзі басқару жүйесін дамытуды ғылыми-әдістемелік сүйемелдеу:

- білім беру ұйымдарында мектептегі өзін-өзі басқаруды дамыту бойынша ғылыми-әдістемелік материалды, озық педагогикалық әдістемелер мен технологияларды құру және жүйелеу;

- қолданыстағы әдістемелік ұсыныстарды тарату және жаңа әдістемелік ұсынымдар әзірлеу;

- консалтингтік әдістемелік қызметтер көрсету;

- мектептің өзін-өзі басқару қызметін қолдаудың бірыңғай әдістемелік орталығын құру;

3) мектептегі өзін-өзі басқару қызметін ақпараттық қолдау жүйесін дамыту:

- мектептегі өзін-өзі басқарудың жай-күйін бақылауға және даму үрдістерін болжауға бағытталған жыл сайынғы мониторинг жүргізу;

- мектептегі өзін-өзі басқару тақырыбы бойынша өңірлік БАҚ үшін мамандандырылған іс-шаралар өткізуді қоса алғанда, өңірлік дәстүрлі және жаңа медиада мектептегі өзін-өзі басқаруды танымал ету;

4) кадрларды даярлау жүйесін дамыту, көшбасшылар мен мектептегі өзін-өзі басқаруға қатысушыларды ынталандыру:

- мектептегі өзін-өзі басқарудың үздік жобалары мен көшбасшылар байқауларын өткізу;

- біліктілікті арттыру курстарын, вебинарларды, басшыларға арналған семинарларды, әртүрлі бағыттар бойынша мектептің өзін-өзі басқару активін өткізу;

- өңірлік және республикалық деңгейлерде мектептегі өзін-өзі басқару мен педагогтердің жетістіктерін дәріптеу;

- тәжірибе алмасу және тағылымдамадан өту, одан әрі білім алу, кәсіптік жұмыспен қамту үшін мектептегі өзін-өзі басқару көшбасшыларының жеке жетістіктерін есепке алу жүйесін әзірлеу;

5) мектептегі өзін-өзі басқару мен қоғамдық бірлестіктердің өзара іс-қимылы мен сабақтастығы жүйесін дамыту:

- әдістемелік орталықтар базасында және интернет желісінде бірыңғай коммуникациялық кеңістік құру;

- әлеуметтік маңызы бар жобаларды бірлесіп іске асыру;

- мектептегі өзін-өзі басқару және балалар қоғамдық бірлестіктерінің көшбасшылары үшін бейінді ауысымдар өткізу;

6) мектептегі өзін-өзі басқаруды дамытуды қолдайтын басшылар мен педагогтерді ынталандыру жүйесін құру:

- мектептегі өзін-өзі басқару бойынша арнайы номинацияларды мектептер мен педагогтерге арналған қолданыстағы байқауларға қосу;

- оқу жылы ішінде мектептегі өзін-өзі басқару қызметінің қорытындысы бойынша көтермелеу жүйесін әзірлеу;

- білім беру ұйымдарында «Ашық есік» күндерін, шеберлік сыныптар, семинарлар өткізу.

5-тарау. Балалар қозғалысының қызметін ұйымдастырудың технологиялары мен формалары

Балалар қозғалысы білім алушыға әсер ететін маңызды фактор және ол екі жолмен әсер етеді: бір жағынан, ол оның қажеттіліктерін, мүдделерін, мақсаттарын қанағаттандыруға, жаңа ұмтылыстарды қалыптастыруға жағдай жасайды; екінші жағынан, ол өзін-өзі шектеу және ұжымдық таңдау, әлеуметтік нормалармен, құндылықтармен, әлеуметтік бағдарламалармен түзету арқылы жеке тұлғаның ішкі мүмкіндіктерін таңдауды жүзеге асырады.

Балалар қозғалысы білім алушының мүдделерін, құқықтарын, қадір-қасиетін, бірегейлігін қорғай отырып, қорғаныс функцияларын орындайды.

Балалар қозғалысындағы әлеуметтену процесі мүдделер қауымдастығында, балалар мен ересектердің бірлескен іс-әрекетінде тиімді жүргізіледі. Бұл ретте балаларда бірлестікте қызмет түрін таңдау, бір топтан, бір микроұжымнан екіншісіне еркін ауысу, өз бағдарламаларын іске асыру үшін қауымдастықтар құру мүмкіндігі қалуға тиіс.

Балалардың балалар қозғалысы іс-әрекеттің мазмұнымен, өмір сүру ұзақтығымен және басқару формасымен ерекшеленеді.

Қызметтің мазмұны бойынша балалар қозғалысы еңбек, бос уақыт, қоғамдық-саяси, патриоттық, танымдық және т.б. болуы мүмкін. Бұл көбінесе жеке экономикалық мәселелерді шешу үшін балалардың бірлескен қызметі үшін құрылған оқушылар кооперативтері.

Бос уақыт, қоғамдық, патриоттық және басқа да бірлестіктер балалардың қабілеттері мен бейімділіктерін дамыту міндеттерін, оларға қарым-қатынас жасауға, өзін-өзі көрсетуге және өзін-өзі растауға мүмкіндік беру проблемаларын шешуді көздейді. Бұл ұжымдарға білім алушы өз еркімен кіретіндіктен, мұнда ол сыныптағы жағдайға көнуге міндетті емес.

Тіршілік ұзақтығы бойынша балалар қозғалысы тұрақты болуы мүмкін, ол мектептер, қосымша білім беру ұйымдары базасында, балалардың тұрғылықты жерінде құрылады. Балалардың әдеттегі уақытша бірлестіктері балалар жазғы орталықтары, туристік топтар және т.б. ситуациялық бірлестіктерге көп уақытты қажет етпейтін кез-келген мәселені шешу үшін құрылған балалар бірлестіктері жатады (көмек акциясына, слетке және т. б. қатысушылар).

Басқару сипаты бойынша балалар қозғалыстары арасында балалардың бейресми бірлестіктерін, клубтық бірлестіктерді, балалар ұйымдарын келесі нұсқаларда ажыратуға болады.

Бірінші нұсқа – мектеп мемлекеттік ұйым ретінде және балалар қозғалысы (көбінесе бұл қозғалыс мүшелерінің нақты бағдарламасы, мақсаты, құқықтары мен міндеттері бар, тәуелсіз заңды мәртебесі бар ұйым) өз еркімен нақты міндеттерді қабылдай отырып, келісімшарт негізінде тең серіктестер ретінде қарым-қатынас орнатады.

Мұндай ынтымақтастық арқылы екі тәуелсіз білім беру субъектісі үшін өзара әрекеттесудің нақты мүмкіндіктері жасалады. Сонымен қатар, мектеп

білім беру процесін демократияландыру және ізгілендіру принциптеріне сүйене отырып, балалардың қоғамдық құрылымы тұрғысынан өз еркімен серіктес таңдайды. Тең білім беру субъектілерінің өзара әрекеттесуі әр түрлі формада, ең алдымен жалпы бағдарламаларды (әлеуметтік, мәдени, білім беру және т.б.) жүзеге асыру негізінде жүргізілуі мүмкін. Азаматтық тәрбиеге, жеке дамуға, баланың әлеуметтік бейімделуіне бағытталған бағдарламалар, жобалар мектептердің білім беру жүйелерін жаңартуда сәтті қолданылады.

Мектеп базасында балалар қозғалысының бастапқы құрылымдары құрылуы және жұмыс істеуі мүмкін, олардың мүшелері осы мектептің оқушылары болып табылады. Мұндай балалар өздерінің қоғамдық қызметімен, ұйым, бірлестік мүшесінің ұстанымымен мектептің тәрбие жүйесінің белгілі бір бөліктеріне әсер етеді немесе оны құруға ықпал етеді (баспасөз орталықтарын құрады, клубтар ұйымдастырады, экспедициялық жорықтар өткізеді).

Мектептің білім беру жүйесіне оң әсер тең серіктестердің қарым-қатынасы көбінесе динамизммен, демократиямен, балалардың қоғамдық бірлестіктерінің автономиясымен, олардың нақты ерекшеліктерімен, сондай-ақ мектептің бір қоғамдық бірлестікке, ұйымға қатаң және ұзақ уақыт байланыстырмай, бірнеше серіктестерге ие болу мүмкіндігімен анықталады. Бұл орындылық принципі бойынша қатынастар құру арқылы жүзеге асады.

Тең серіктестердің өзара әрекеттесу нұсқасы мектептің білім беру жүйесін оның қабырғаларынан шығаруға, ашық, әлеуметтік маңызды, тиімді етуге мүмкіндік береді. Балалар қозғалысы мүшелерінің жаңа ұстанымы олардың оқу қызметіне оң әсер етеді, оның мазмұнына, ұйымдастырылуына түзетулер енгізеді, «ересек – бала» қарым-қатынасын ізгілендіреді. Тәжірибе балалардың қоғамдық құрылымдары мектептердің білім беру жүйелерін жанама түрде жаңа деңгейге көтеруге қабілетті екендігін көрсетті.

Әзірге бұқаралық тәжірибеде мектептер мен балалар қоғамдық бірлестіктерінің тең серіктес ретіндегі қарым-қатынасы енді ғана пайда болуда.

Екінші нұсқа – кең таралған. Оның мәні мемлекеттік білім беру ұйымы мен балалар қозғалысының қарым-қатынасы мектептің тәрбие жүйесі субъектілерінің өзара әрекеті ретінде құрылып, оған өзін-өзі басқаратын, демократиялық, мемлекеттік-қоғамдық қасиеттерді беру болып саналады.

Бұл жағдайда балалар бірлестігі оның негізгі құрылымдарымен тығыз байланысты жүйенің маңызды құрамдас бөлігі болады. Басқаша айтқанда, осы екі субъектінің өзара іс-қимылы тәрбие жүйесінің ішінде оның мемлекеттік және қоғамдық (көркемөнерпаздар) құрылымдары деңгейінде (басқару және өзін-өзі басқару, сынып - балалар бірлестігі, мемлекеттік оқу бағдарламалары және сабақтан тыс уақытта балалар бірлестіктерінің бағдарламалары және т.б.) жүзеге асырылады.

Әдетте, мектептерде балалардың қоғамдық құрылымдарын құрудың бастамашылары ересектер – мұғалімдер, басшылар, көбінесе балалардың өздері, олардың ата-аналары болады. Педагог-бастамашылар өз еркімен

кураторлар, үйлестірушілер, балалар бірлестіктерінің көшбасшылары, олардың белсенді қатысушылары болады. Дәл осы педагогтер тобы мен балалар белсенділері, ерікті қауымдастықтарға біріктірілген, көбінесе жаңа идеялардың генераторы ретінде әрекет етеді. Оларды жүзеге асыру білім беру жүйесін жобалаудың бастапқы кезеңі немесе оның дамуына серпін болуы мүмкін. Балалардың қоғамдық бірлестіктерінің мектептің тәрбие жүйесіне мұндай әсері соңғы жылдары тәжірибеде байқалады.

Мектеп әр түрлі көріністерге, көркемөнерпаздыққа, балалардың шығармашылығына байланысты балалар қозғалысының білім беру жүйесіндегі маңыздылығын өте жақсы түсінеді. Қазіргі уақытта мектептерде қоғамдық балалар құрылымдарын (ұйымдар, клубтар, кеңестер, одақтар, мектеп парламенттері және т.б.) құрудың әр түрлі тәжірибесі бар, олардың білім беру жүйелеріне органикалық түрде енгізілген. Балалардың қоғамдық құрылымдары мектептердің білім беру жүйелерінде:

мектептегі өзін-өзі басқарудың әртүрлі формалары (жоғары сынып оқушыларының кеңестері, мектеп комитеттері, парламенттер және т. б.);

мектеп ұйымдары;

мектептің қосымша білім беру жүйесінде жұмыс істейтін балалар қоғамдық бірлестіктері, ұйымдар;

уақытша балалар бірлестіктері – ұжымдық шығармашылық істерді, ойындарды, еңбек операцияларын, спорттық, туристік-өлкетану жарыстарын дайындау және өткізу жөніндегі кеңестер, штабтар;

балалар өз еркімен бейінді бірлестіктер (нақты салалардағы білімді кеңейту, тереңдету бойынша) болып бөлінеді.

Мұндай балалардың қоғамдық құрылымдарының әрқайсысының өзіндік ерекшелігі бар және сауатты педагогикалық құралдармен мектептің тәрбие жүйесінің жағдайына әсер ете алады. Сонымен, мектептің тәрбие жүйесіндегі балалар қозғалысының орны өте ерекше. Олар мемлекет айқындаған негізгі міндеттерін шешуде мектептің педагогикалық ұжымының одақтастары; білім алушылардың құқықтарын қорғаушылар, мектеп олимпиадаларының, байқаулардың, пәндік апталықтардың, педагогтермен бірлесіп өткізілетін шығармашылық көрмелердің бастамашылары. Олардың қызметінің негізгі объектісі – мектеп, білім алушы, «педагог – білім алушы» қарым-қатынасы, оқу және сабақтан тыс қызмет.

Мектептегі балалар қозғалысының рөлі мен орны, оның балалар, педагогтер, ата-аналар алдындағы беделі мектептің тәрбие жүйесінің нәтижелілігінің көрсеткіштерінің бірі. Балалар қозғалысы, соңғы жылдардағы тәжірибе көрсеткендей, көбінесе мектеп жұмысының жаңаруын ынталандырады, сонымен бірге оның қызметінде мектептің ең жақсы дәстүрлері сақталады, байытылады. Балалар қозғалысы мектептің білім беру жүйесіне тұрақтылық, беріктік, заманауилылық бере алады деп айтуға болады.

Мектеп пен балалар қозғалысының өзара әрекеттесуінің негізгі мәні шынайы гуманистік тәрбие жүйесін құру, оның мақсаты мен нәтижесі баланы өнертапқыш және жасампаз тұлға ретінде қалыптастыру.

6-тарау. Балалар қозғалысының қызметін нормативтік құқықтық қамтамасыз ету жөніндегі ұсынымдар

Балалар қозғалысын құру (ұйым, бірлестік және т.б.) оның ұйымдастырушыларының (құрылтайшыларының) осы балалар қозғалысының (жүйесінің), ең алдымен, балаларға арналған мақсатты тапсырмасы туралы нақты түсінігінің болуын көздейді. Басқаша айтқанда, балаларға бұл ұйым қажет пе және ол не үшін қажет екендігі туралы нақты түсінік болуы керек. Бұл түсінік балалардың нақты қажеттіліктері мен сұраныстарына нақты және негізделген болуы қажет.

Балалар қозғалысын құрудың келесі алғышарты осы топтың отбасылары, ата-аналары, балалар қауымдастығы осы балалар қоғамдық бірлестігін құруға шынымен қызығушылық танытып, оның дамуына ықпал етіп, қолдау көрсететініне сенімді болуы керек.

Әрине, балалар қозғалысын ұйымдастырушылар оның ресми құрылтайшылары бола отырып, осы балалар формациясының негізгі әлеуметтік миссиясын, оның қызметінің мақсаттары, міндеттері, принциптері, ұйымдастырушылық формалары мен әдістері және әлеуметтік-педагогикалық жүйе ретіндегі даму перспективаларын нақты көрсетуі керек.

Әдетте балалар қозғалысының үш негізгі ұйымдастырушылық және мәртебелік формалары бар.

Әділет органдарында тіркелген заңды тұлға мәртебесі бар, қолданыстағы заңнама негізінде мемлекет пен қоғамның құқықтық саласында әрекет ететін және өзінің мәртебесіне сәйкес барлық заңнамалық нормаларды қатаң орындайтын балалар қозғалысы.

Бұл, әдетте, балалар ұйымдары, олардың құрылтайшылары осы қоғамдық құрылымның қызметі үшін заңды жауапкершіліктің толықтығын көтеретін адамдар немесе бастамашылар ұйымдары болып табылады. Бұл ұйымдар ұйымның жарғысы және ұйымның қолданыстағы жарғысына сәйкес ұйымның басқару органдары жасаған және бекіткен нормативтік құжаттар негізінде әрекет етеді. Бұл ұйымдардың қызметі тұрақты негізге және дамудың ұзақ мерзімді перспективасына бағытталған. Оларға, әдетте, халықаралық, республикалық және өңірлік балалар қоғамдық ұйымдары жатады.

Балалар қозғалысының әртүрлі ведомстволармен, мемлекеттік және қоғамдық құрылымдармен барлық қатынастары ынтымақтастық пен қарым-қатынас туралы меморандумдар мен шарттар негізінде құрылады.

Балалар қозғалысы осы балалар қоғамдық бірлестігінің қызметі үшін әкімшілік жауапкершілікті өз мойнына алған адамдармен базалық ұйымның екі жақты шарты талаптарында кез келген білім беру, мәдениет ұйымының, басқа ведомствоның әкімшілігімен келісім бойынша әкімшілік негізде құрылуы мүмкін.

Бұл ретте балалар қозғалысының ұйым әкімшілігінің келісімі бойынша бірлестіктің жалпы жиналысы немесе қамқоршылар кеңесі (ата-аналар, үйлестірушілер мен педагогтер) бекіткен өз қызметі туралы ережесі, бағдарламасы және басқа да құжаттары болуы тиіс. Осы типтегі балалар қозғалысының қызметін реттеу және жүйелеу үшін ұйымның (ведомствоның) әкімшілігімен, қамқоршылық кеңесімен өзара қатынастардың құқықтық нормаларын реттейтін шарттар жасасқан жөн.

Балалар қозғалысы уақытша формация ретінде шағын мақсаттарды, ірі әлеуметтік маңызы бар жобалар мен іс-шараларды іске асыру үшін құрылады. Уақытша балалар қозғалысы бастамашылар, жобаларды ұйымдастырушылар, өткізу уақыты мен орны, шақырылғандар, бағдарлама және тапсырмалардың нақты жүйесі, барлық бастамашылар үшін оның орындаушыларының міндеттері мен жауапкершілігі туралы ақпаратты қамтитын қандай да бір нақты іс-шараны өткізу қағидалары, тұжырымдамалары, қағидалары негізінде құрылады. Ереже қамқоршылық кеңеспен, ұйым әкімшілігімен келісіледі және оның құрылтайшылары бекітеді.

Жалпы жиналыстың
« ____ » _____ 20__ ж.
№ ____ хаттамасымен
бекітілген

« ____ » балалар қозғалысының қызметі туралы болжамды ереже

1. Жалпы ережелер

1. « ____ » балалар қозғалысының қызметі туралы ереже (бұдан әрі - Ереже) « ____ » балалар қозғалысының мақсатын, міндеттерін, қызмет түрлерін, ұйымдық құрылымын, мүшелікке ие болу және одан айырылу шарттарын, тәртібін, мүшелердің құқықтарын, міндеттерін, өзгерістер мен толықтырулар енгізуді, оны жоюды айқындайды.

2. « ____ » балалар қозғалысы (бұдан әрі – Қозғалыс) Қазақстан Республикасының заңнамасына қайшы келмейтін жалпы мақсаттарға қол жеткізу үшін ерікті негізде құрылды және өз қызметін Қазақстан Республикасының Конституциясына, Қазақстан Республикасының заңнамалық және өзге де нормативтік құқықтық актілеріне, осы Ережеге сәйкес жүзеге асырады.

3. Қозғалыс қызметінің мәні жоғары рухани-адамгершілік құндылықтар, гуманизм, толеранттылық және демократия қағидаттары негізінде шығармашылық, спорттық, қоғамдық, үкіметтік емес және мемлекеттік ұйымдармен бірлесіп, оқушылар клубтарының мүдделері бойынша, оның ішінде әскери-патриоттық, экологиялық мүдделер бойынша қызметін құру, қолдау, дамыту және үйлестіру арқылы қазақстандық патриотизм рухында, өлкетану, мәдени-ағарту, ғылыми-техникалық және басқа да бағыттар бойынша өскелең ұрпақты қалыптастыру болып табылады.

4. Қозғалыстың негізгі мақсаты өскелең ұрпақтың бойында патриотизм сезімін, ел тарихына, тәуелсіз Қазақстанның бүгінгі мен болашағына қатыстылығын, білімге және өзін-өзі жетілдіруге ұмтылысын, іске жауапкершілікпен қарауды тәрбиелеу болып табылады.

5. Қозғалыс міндеттері:

1) Отан игілігі үшін ұжымдық өзара іс-қимыл жасау арқылы өскелең ұрпақтың азаматтық ұстанымын қалыптастыру;

2) Қазақстан халқының тарихын, мәдениетін, тілін білу негізінде өскелең ұрпақтың жалпыадамзаттық құндылықтары мен азаматтық өзін-өзі тануын, рухани-адамгершілік әлеуетін қалыптастыру;

3) балалардың зияткерлік, шығармашылық және әлеуметтік дамуы үшін оң жағдайлар жасау;

4) заманауи ақпараттық және инновациялық технологияларды ескере отырып, тұлғаны қалыптастыру;

5) оқушының жауапкершілігі мен еңбекқорлығын қалыптастыруға, көшбасшылық әлеуеті мен ұйымдастырушылық қабілеттерін ашуға, түрлі бағдарламалар арқылы ұжымдық шығармашылық істерге қатысуға бағытталған жеке қасиеттерін дамыту.

6. Алға қойылған мақсат пен міндеттерді іске асыру үшін Қозғалыс мынадай қызмет түрлерін жүзеге асырады:

1) білім алушыларды мүдделері бойынша, оның ішінде әскери-патриоттық, ғылыми-техникалық, экологиялық-өлкетану, мәдени-ағартушылық және басқа да бағыттар бойынша клубтарда біріктіреді, олардың қызметін қолдайды және үйлестіреді;

2) тәрбие, танымдық, коммуникативтік, әлеуметтік, ақпараттық, шығармашылық сипаттағы іс-шараларды, оның ішінде қайырымдылық акцияларын, көрмелер, концерттер, фестивальдар, жәрмеңкелер, байқаулар, жарыстар, слеттер, семинарлар, конференциялар, форумдар, жиындар, оның ішінде халықаралық іс-шараларды ұйымдастырады және өткізеді;

3) балалар орталықтарында, мектеп жанындағы және сауықтыру лагерьлерінде тақырыптық ауысымдарды өткізуге қатысады, балаларды сауықтыруды ұйымдастырады;

4) білім беру, дамыту, ақпараттық, мәдени және басқа да жобалар мен бағдарламаларды әзірлейді және іске асырады;

5) әлеуметтік желілерде және бұқаралық ақпарат құралдарында мақсаттары мен міндеттері, өз қызметі туралы ақпаратты таратады және жариялайды.

2. Мүшелік, мүшелікті алу және жоғалту тәртібі, қозғалыс мүшелерінің құқықтары мен міндеттері

7. Қозғалыс мүшелігіне келесі тәртіппен кіруге жол беріледі. Осы Ережені мойындайтын, оны қозғалыс қызметіне қатыса отырып орындайтын оқушы қозғалыс мүшесі болады.

Бастапқы ұйымда үш деңгейлі мүшелік жүйесі бар. Аға буын мүшелері 8-11 сынып оқушылары – «Сұңқар», орта буын мүшелері – 5-7 сынып оқушылары – «Лашын», кіші буын мүшелері – 1-4 сынып оқушылары – «Балауса», оның мүшесі болуға ерікті ниет білдірген, қозғалыстың дамуына өз үлесін қосқысы келетін білім алушылар болып табылады.

8. Оқушылар ата-аналарының немесе заңды өкілдерінің жазбаша келісімімен Қозғалысқа кіреді.

9. Балалар мен ересектер өздерінің қарым-қатынастарын серіктестік, өзара қамқорлық, құрмет және ынтымақтастық негізінде қалыптастырады.

10. Қабылдау бастауыш сынып ұйымының жалпы жиналысының шешімімен жүзеге асырылады.

11. Қабылдау жылына 1 рет – Республика күні қарсаңында өткізіледі.

12. Қозғалысқа қабылдау рәсімі салтанатты жағдайда өткізіледі. Қозғалысқа келген оқушы салтанатты түрде уәде береді: «Мен (тегі, аты) Қозғалыс қатарына қосылып, достарымның алдында өз Отанымды сүйеге, мейірімді, адал және әділ болуға, әрқашан Қозғалыс дәстүрлерін ұстануға салтанатты түрде уәде беремін.

13. Қозғалысқа мүшелік мына жағдайда тоқтатылады:

1) бұл туралы мәлімдеген қозғалыс мүшесінің қалауы бойынша ерікті түрде;

2) мектеп кеңесінің шешімі бойынша Қозғалыс ережелеріне сәйкес келмейтін іс-әрекет үшін.

Шығарылған Қозғалыс мүшесі бұл шешімге Жоғары Кеңесте наразылық білдіруге құқылы.

14. Қозғалыс мүшелерінің:

1) Қозғалыстың басқарушы органдарына сайлануға;

2) Қозғалыстың басқарушы органдарын сайлауға және қалыптастыруға;

3) Қозғалыстың басшы органдарының қарауына оның қызметі мәселелері бойынша ұсыныстар енгізуге;

4) Қозғалыс қызметінің барлық бағыттары бойынша ақпарат алуға құқығы бар.

15. Қозғалыс мүшелері:

1) Қозғалыс жағдайының нормаларын сақтауға және оның шешімдерін орындауға;

2) Қозғалыстың мақсаттары мен міндеттеріне қол жеткізуге ықпал етуге міндетті.

16. Қозғалыс мүшелері тең құқықтарға ие және бірдей міндеттерге ие.

3. Қозғалыстың ұйымдастырушылық құрылымы

17. Қозғалыс қолданыстағы заңнамада көзделген тәртіппен Қазақстан Республикасының аумағында Ережеде көзделген қызметті жүзеге асырады.

18. Қозғалысты басқару органдары:

Жоғары басқару органы – қозғалыс мүшелерінің жалпы жиналысы.

19. Қозғалыстың тұрақты жұмыс істейтін басқарушы органы – Кеңес төрағасы бастаған Қозғалыстың Облыстық кеңесі.

20. Бақылау органы – Қозғалыстың Тексеру комиссиясы.

21. Қозғалыстың атқарушы органдары:

1) облыстарда, республикалық маңызы бар қалаларда – Облыстық, Қалалық кеңес;

2) аудандарда (қалаларда) – Аудандық (қалалық) кеңес;

3) білім беру ұйымдарында – Мектеп кеңесі.

22. Облыстық Кеңес жылына кемінде екі рет шақырылады, оның ішінде күнтізбелік жылдың соңында Республикалық кеңестің есептік отырысы

өткізіледі. Төраға өз бастамасы бойынша немесе республикалық кеңес мүшелерінің кемінде 1/3 мүшелерінің инициативті бастамасы бойынша Республикалық Кеңестің кезектен тыс отырысын шақыра алады. Облыстық Кеңестің шешімі оның мүшелерінің жалпы санының көпшілік даусымен қабылданады. Облыстық кеңестің отырысын өткізу тәртібін және дауыс беру нормасын Облыстық кеңес мүшелері оның жұмысының басында айқындайды.

23. Облыстық кеңестің құзыретіне:

- 1) Қозғалыс ережелеріне өзгерістер мен толықтырулар енгізу бастамасы;
- 2) ұйым қызметінің негізгі бағыттары мен бағдарламаларын айқындау және оларды Жалпы жиналысқа ұсыну;
- 3) Жалпы жиналыс отырысының күн тәртібін бекіту;
- 4) Жалпы жиналыстың төтенше және кезектен тыс отырыстарын өткізу туралы шешімдер қабылдау;
- 5) Облыстық кеңестің төрағасын 2 жыл мерзімге сайлау;
- 6) Қозғалыстың құрметті мүшелігіне қабылдау;
- 7) Қозғалыс қызметіне байланысты өзге де мәселелер.

24. Облыстық кеңестің құрамы мектеп, аудандық кеңестердің төрағаларын қоса алғанда, әр облыстан, Астана, Алматы және Шымкент қалаларынан 2 адамнан делегаттар қатарынан айқындалады және сайланады.

25. Облыстық кеңестің өкілеттік мерзімі – екі жыл.

26. Облыстық кеңестің қызметіне жалпы басшылықты Облыстық кеңестің төрағасы жүзеге асырады.

27. Облыстық кеңес төрағасының өкілеттігі Жалпы жиналыстың тиісті шешімі қабылданған жағдайда мерзімінен бұрын тоқтатылады.

28. Кеңес төрағасы келесі функцияларды орындайды:

- 1) Жалпы жиналыста есеп береді;
- 2) төтенше немесе кезектен тыс Облыстық кеңес өткізу туралы бастама көтереді;
- 3) Облыстық кеңестің отырыстарын басқарады және қызметін үйлестіреді;
- 4) Қозғалыс қызметін ұзақ мерзімді жоспарлау процесін басқарады;
- 5) мемлекеттік және өзге де органдармен, ұйымдармен қатынастарда қозғалыстың өкілетті өкілі болып табылады;
- 6) Қозғалыс қызметін басқару құрылымын бекітеді;
- 7) Қозғалыс атынан сенімхатсыз әрекет етеді;
- 8) Облыстық кеңес төрағасының орынбасарлары болады. Орынбасарларды Қозғалыстың Облыстық кеңесі сайлайды.

29. Облыстық кеңестің құрамына аудандық (қалалық) кеңестердің атқарушы хатшылары мен көшбасшылары кіреді.

30. Аудандық (қалалық) кеңестің атқарушы хатшысы аудандық (қалалық) білім бөлімімен және облыстық кеңеспен келісім бойынша аудандық (қалалық) кеңестің шешімімен бекітіледі.

31. Облыстық кеңестің атқарушы хатшысы облыстың, республикалық маңызы бар қаланың білім басқармасымен келісу бойынша Облыстық кеңестің шешімімен бекітіледі.

32. Аудандық (қалалық) кеңестің құрамына атқарушы хатшылар мен Мектеп кеңестерінің жетекшілері кіреді.

33. Мектеп кеңесін мектеп әкімшілігімен және аудандық кеңеспен келісім бойынша Мектеп кеңесінің жалпы жиналысын бекітетін педагогтер, тәлімгерлер, ұйымдастырушы педагогтер қатарынан атқарушы хатшы үйлестіреді.

34. «___» бастауыш ұйым Қозғалыстың негізі болып табылады. Бастауыш ұйымдар мектеп құрылымында еріктілік қағидаты бойынша құрылады.

35. Қозғалыстың бастапқы ұйымдастырылуын мектеп кеңесі ұсынады. Бастауыш ұйымның Мектеп кеңесі жалпы орта білім беру ұйымдарында құрылады.

36. Бастауыш қозғалыс ұйымы кеңесінің төрағасы жалпы жиналыста 9-11 сынып оқушыларының арасынан бір оқу жылына ашық дауыс беру арқылы сайланады.

4. Қозғалыс мүшелерінің жалпы жиналысы

37. Қозғалысты басқарудың жоғары органы қозғалыс мүшелерінің жалпы жиналысы (бұдан әрі – Жалпы жиналыс) болып табылады.

38. Жалпы жиналыстың айрықша құзыретіне мыналар жатады:

- 1) Қозғалыс ережелерін қабылдау, өзгерістер мен толықтырулар енгізу;
- 2) Қозғалысты ерікті түрде қайта ұйымдастыру және тарату;
- 3) Қозғалысты басқару органының құзыреттерін, ұйымдық құрылымын, өкілеттіктерін қалыптастыру және тоқтату тәртібін айқындау;
- 4) тұрақты жұмыс істейтін басшы органның есептілігін ұсыну тәртібі мен кезеңділігін, сондай-ақ бақылау органының тексеру жүргізу тәртібін айқындау және олардың нәтижелерін бекіту.

39. Жалпы жиналыстың айрықша құзыретіне жатқызылған мәселелерді өзге органдардың немесе қозғалыс мүшелерінің құзыретіне беруге жол берілмейді.

40. Жалпы жиналыс Қозғалыс қызметінің кез келген басқа мәселелері, оның ішінде басқа Қозғалыс органдарының құзыретіне жатқызылған мәселелер бойынша шешімдер қабылдауға құқылы.

41. Қозғалыстың кез келген мүшесі Жалпы жиналыстың отырысына қатысуға құқылы.

42. Қозғалыстың қазіргі мүшесі болып табылатын Жалпы жиналыс отырысының әрбір қатысушысы Жалпы жиналыс отырысында дауыс беруге құқылы және бір дауысқа ие болады.

43. Жалпы жиналыстың отырыстары қажеттілігіне қарай, бірақ жылына кемінде бір рет өткізіледі.

44. Жалпы жиналыстың отырыстары қозғалыстың тұрақты жұмыс істейтін басшы органының орналасқан жері бойынша өткізіледі.

45. **Жалпы жиналыс отырысына бастамашылық жасау және шақыру.** Жалпы жиналыс отырысын өткізуге бастама жасау құқығына қозғалыстың қазіргі мүшелерінің жалпы санының 10%-дан астам дауысы бар қозғалыс мүшелері ие болады.

46. Жалпы жиналыстың отырысы күндізгі немесе сырттай өткізілуі мүмкін.

47. Жалпы жиналыс отырысын өткізуге бастамашы болған адамдар тұрақты жұмыс істейтін басшы органға жалпы жиналыс отырысын өткізу туралы өзінің талабын, жалпы жиналыс отырысының ұсынылатын күн тәртібін, отырысты өткізу нысанына нұсқауды, сондай-ақ отырысты өткізу күні мен орны туралы ұсынысты жібереді.

48. Болжамды күн тәртібі нақты тұжырымдалуы және жалпы жиналыстың қарауына шығарылатын нақты мәселелерді қамтуы тиіс. «Өзге де мәселелер», «басқа да мәселелер», «және сол сияқтыларды» қоса алғанда, бұлыңғыр тұжырымдарды пайдалануға жол берілмейді.

Егер жалпы жиналыс отырысының күн тәртібіне қозғалыс органдарын (оның мүшелерін) сайлау туралы мәселе шығарылған жағдайда, жалпы Жиналыс отырысын өткізу туралы талап жіберген адамдарға тиісті кандидат туралы ақпарат беру қажет.

49. Жалпы жиналыстың отырысын өткізу туралы талапта көрсетілген оны өткізу күні жалпы жиналыстың отырысы жалпы жиналыстың отырысын өткізу туралы талап жіберілген сәттен бастап күнтізбелік 30 (отыз) күннен кешіктірілмей өткізілетіндей етіп айқындалуға тиіс.

50. Жарғының 45-тармақшасында көрсетілген адамдар жалпы жиналыстың отырысына бастамашылық жасаған кезде тұрақты жұмыс істейтін басшы орган бұл туралы жалпы жиналысты дереу хабардар етуге міндетті.

Бұл ретте, атқарушы органның жарғының 48-тармағын бұзған жағдайларды қоспағанда, қарауға ұсынылған күн тәртібіндегі мәселелерді алып тастауға, мәселелердің тұжырымын өзгертуге құқығы жоқ.

51. Жіберілген талап негізінде тұрақты жұмыс істейтін басшы орган жалпы жиналыстың отырысын шақырады.

52. **Жалпы жиналыстың отырысын өткізуге дайындық.** Жалпы жиналыстың отырысын шақыратын органдар отырыс өткізілетін күнге дейін күнтізбелік 15 (он бес) күннен кешіктірмей оны өткізу туралы қозғалыс мүшелерін жазбаша хабардар етуге міндетті:

1) күні мен уақытын (оның ішінде сырттай дауыс беруге арналған бюллетеньдерді қабылдаудың аяқталу күнін) қоса алғанда, тиісті ақпарат, өткізілетін орны, ұсынылатын күн тәртібі, сондай-ақ жалпы жиналыс

отырысының күн тәртібі жөніндегі материалдар қозғалыс мүшелеріне жіберілуге тиіс;

2) жалпы жиналыстың отырысын шақыратын органдар жалпы жиналыстың отырысын өткізу туралы ақпаратты бұқаралық ақпарат құралдарында орналастыруға құқылы.

53. Жалпы жиналыстың отырысына қозғалыстың шақыруы бойынша өзге де адамдар (мемлекеттік органдардың, ұйымдардың, оның ішінде үкіметтік емес ұйымдардың өкілдері және т.б.) қатыса алады. Мұндай адамдар жалпы жиналыстың отырысында сөз сөйлеуге және қаралатын мәселелерді талқылауға қатысуға құқылы.

54. **Жалпы жиналыстың отырысын өткізу.** Жалпы жиналыс отырысының шешімі сырттай дауыс беру арқылы жиналыс өткізбей (күн тәртібіндегі мәселелерді талқылау және дауыс беруге қойылған мәселелер бойынша шешімдер қабылдау үшін қозғалыс мүшелерінің бірлесіп қатысуынсыз) қабылдануы мүмкін.

55. Жалпы жиналыстың сырттай отырысы интернет-платформалар немесе қозғалыс мүшелеріне күн тәртібіндегі мәселелер бойынша дауыс беру нәтижесін баяндайтын бюллетеньдер жіберу арқылы сауалнама жолымен өткізіледі.

56. Сырттай дауыс беру жолымен өткізілетін жалпы жиналыстың отырысын өткізу күні сауалнаманың немесе дауыс беруге арналған бюллетеньдерді қабылдаудың аяқталған күні болып табылады.

Сауалнама аяқталғанға дейін дауыс берген немесе дауыс беруге арналған бюллетеньдер осындай бюллетеньдерді қабылдау мерзімі аяқталған күнге дейін алынған оның қазіргі мүшелері сырттай дауыс беру нысанында өткізілетін жалпы жиналыстың отырысына қатысқан болып есептеледі.

57. Жалпы жиналыстың отырысы кворум болған жағдайда хабарламада көрсетілген уақыт пен орынға ашылады.

58. Жалпы жиналыстың отырысын өткізу үшін қозғалыс мүшелерінің жалпы санының кемінде 50% кворумның болуы талап етіледі. Кворумның болмауы жалпы жиналыс отырысын өткізілмеген деп тану үшін негіз болып табылады.

59. Жалпы жиналыстың қайта отырысы келесі жұмыс күні, сол уақытта және сол жерде өткізіледі. Жалпы жиналыстың қайталама отырысы қатысушылардың немесе оған ұсынылған қатысушылардың санына қарамастан заңды болып табылады.

60. Тұрақты жұмыс істейтін басқарушы орган Жалпы жиналыстың отырысын ашады және шешуге мынадай мәселелерді қояды:

- 1) Жалпы жиналыс отырысының төрағасын сайлау;
- 2) Жалпы жиналыс отырысының хатшысын сайлау;
- 3) Жалпы жиналыс отырысында дауыс беру тәсілі – ашық немесе жасырын дауыс беру арқылы;

4) күн тәртібіне толықтырулар бар болуы.

61. Күн тәртібіне толықтырулар енгізу Жалпы жиналыс отырысына тіркелген қатысушылардың кемінде 50%-ның шешімі бойынша жүзеге асырылуы мүмкін.

62. Күн тәртібіне енгізілген мәселелерді талқылау басталғанға дейін Жалпы жиналыс отырысының төрағасы кворумды тексеруге міндетті.

63. Жалпы жиналыс отырысының күн тәртібіне енгізілмеген мәселелерді қарауға, сондай-ақ олар бойынша шешімдер қабылдауға жол берілмейді. Бұл талапты орындамау осындай мәселелер бойынша қабылданған шешімдердің жарамсыздығына әкеп соғады.

64. Шешімдер Жалпы жиналыстың отырысында қарапайым көпшілік дауыспен қабылданады.

65. **Жалпы жиналыс отырысын өткізу нәтижелерін ресімдеу.** Жалпы жиналыстың отырысы күн тәртібіндегі барлық мәселелер қаралып, олар бойынша шешімдер қабылданғаннан кейін ғана жабық деп жариялануы мүмкін.

66. Жалпы жиналыстың қарауына ұсынылған мәселелер бойынша дауыс беру нәтижелері бойынша отырыс хатшысы дауыс беру қорытындылары туралы хаттама жасайды және қол қояды.

67. Жалпы жиналыс отырысының хаттамасын Жалпы жиналыс отырысы өткізілгеннен кейін 3 (үш) жұмыс күні ішінде Жалпы жиналыс отырысының хатшысы жасайды.

68. Жалпы жиналыс отырысының хаттамасына Жалпы жиналыстың төрағасы мен Жалпы жиналыс отырысының хатшысы қол қоюға тиіс.

69. Қозғалыс мүшелері Жалпы жиналыс отырысының хаттамасымен танысуға құқылы. Қозғалыс мүшесінің тұрақты жұмыс істейтін басшы органға жіберілген жазбаша өтініші бойынша оған Жалпы жиналыс отырысы хаттамасының көшірмесі не одан үзінді көшірме беріледі.

5. Қозғалыстың басшы органын қалыптастыру тәртібі, құзыреті, өкілеттік мерзімдері

70. Қозғалыстың тұрақты жұмыс істейтін басқарушы органы Жалпы жиналысқа есеп беретін және оның шешімдерінің орындалуын ұйымдастыратын Кеңес төрағасы бастаған Облыстық қозғалыс кеңесі болып табылады. Қозғалыстың тұрақты жұмыс істейтін басқарушы органының шешімдері оның мүшелерінің көпшілік даусымен қабылданады. Дауыстар тең болған жағдайда Облыстық кеңес төрағасының дауысы шешуші болып саналады.

77. Облыстық кеңестің төрағасы Жалпы жиналыстың шешімі негізінде облыстық қозғалыс кеңесі мүшелерінің арасынан 2 (екі) жылдан аспайтын мерзімге сайланады.

78. Қозғалыстың тұрақты басқарушы органы:

1) Қозғалыс атынан сенімхатсыз әрекет етеді, мемлекеттік билік органдарымен, заңды және жеке тұлғалармен, өзге де ұйымдармен және т. б. қатынастарда оның мүдделерін білдіреді;

2) Жалпы жиналыс отырысында қабылданған шешімдердің орындалуын ұйымдастырады және жүзеге асырады;

3) үшінші тұлғалармен қарым-қатынасында Қозғалыстың атынан ұсыну құқығына сенімхат береді;

4) жыл сайын ақша қаражатының түсуі мен жұмсалуды туралы Қозғалыс мүшелерін хабардар етеді;

5) қаржылық есептілікті дайындайды және оны Жалпы жиналыстың бекітуі үшін ұсынады;

6) осы Ереженің нормаларын, Қозғалыс қызметінің негізгі бағыттарын және Қозғалыстың өзге де басшылық құжаттарын іске асыруды қамтамасыз етеді;

7) Қозғалыстың қолданыстағы мүшелеріне Жалпы жиналыстың отырысын өткізу туралы хабарламаларды олар көрсеткен мекенжайларға жіберуді жүзеге асырады;

8) Жалпы жиналыстың құзыретіне жатпайтын өзге де қызметті жүзеге асырады, Қозғалыстың қалыпты жұмысы үшін қажетті мәселелерді талқылайды және шешімдер қабылдайды.

79. Тұрақты жұмыс істейтін басшы органның орналасқан жері: мекенжайын көрсету.

6. Қозғалыс ережелеріне өзгерістер мен толықтырулар енгізу, жою тәртібі

80. Ережеге өзгерістер мен толықтырулар Жалпы жиналыстың шешімі бойынша енгізіледі. Ережеге өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы ұсыныстарды Қозғалыстың кез келген қатысушысы енгізе алады.

81. Ережеге өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы шешім Қозғалыстың Жалпы жиналысында 2/3 дауыспен қабылданады.

82. Қозғалыс мүшелерінің Жалпы жиналысының шешімі бойынша Қозғалыс өз еркімен жойылуы мүмкін.

2-қосымша

Педагог лауазымдарының біліктілік сипаттамалары

Білім беру ұйымы басшысының (директорының) (бастауыш, негізгі орта, жалпы орта) **тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасары.**

Лауазымдық міндеттері:

тәрбие процесін ұйымдастыруды қамтамасыз етеді;

тәрбие жұмысын ағымдағы және перспективалық жоспарлауды ұйымдастырады;

аға тәлімгерлердің, ұзартылған күн топтарының тәрбиешілерінің, сынып жетекшілерінің, педагог-психологтардың, әлеуметтік педагогтардың және қосымша білім беру педагогтарының қызметін жоспарлауды және бақылауды жүзеге асырады;

тәрбие жұмысы, мәдени-тәрбие іс-шараларын дайындау және өткізу жөніндегі құжаттаманы әзірлеуді қамтамасыз етеді;

тәрбие процесінің мазмұны мен өткізілу сапасына жүйелі бақылауды жүзеге асырады;

педагогтерді іріктеуге қатысады, педагогтердің кәсіби дамуы, біліктілігі мен кәсіби құзыреттілігін арттыру бойынша жұмысты ұйымдастырады;

тәрбие процесін қамтамасыз ететін білім беру ұйымдарының әкімшілігі, әлеуметтік-психологиялық қызметтері мен бөлімшелерінің жұртшылық пен құқық қорғау органдарының өкілдерімен, ата-аналар қоғамының, қамқоршылық кеңестің өкілдерімен өзара іс-қимылын үйлестіреді;

білім беру процесіне қатысушылардың барлығының мінез-құлқының толерантты мәдениетін қамтамасыз етеді;

ерекше білім беру қажеттіліктері бар білім алушыларды психологиялық-педагогикалық сүйемелдеу қызметінің қызметін үйлестіреді;

мектеп-ата-ана қарым-қатынасының жаңа нысандарын, мектеп пен отбасының толық өзара іс-қимылын қамтамасыз етеді;

білім алушыларға медициналық қызмет көрсету жағдайын бақылауды жүзеге асырады;

тәрбие іс-шараларын өткізу кезінде ақпараттық - коммуникациялық технологияларды қолданады;

киберкультураны (компьютерлік технологиялардың мүмкіндіктерін пайдаланады) және кибергигиенаны (интернет желісінде жұмыс істеу дағдылары мен білімі бар) дамытады;

білім алушылардың, педагогтердің конкурстарға, слеттерге, конференцияларға қатысуын қамтамасыз етеді;

кәсіптік бағдар беру жұмыстарын жүргізеді;

есепті құжаттаманың сапалы және уақтылы тапсырылуын қамтамасыз етеді;

ата-аналарға арналған педагогикалық консилиумдарды ұйымдастырады және өткізеді;

мектеп парламентінің, пікірсайыс қозғалысының, оқушылардың өзін-өзі басқаруының, «Жас қыран», «Жас ұлан» балалар ұйымының жұмысын ұйымдастырады;

«қоғамға қызмет ету», «Отанға табыну», «үлкендерге құрмет», «анаға құрмет» қоғамдық-пайдалы жұмыстарын ұйымдастырады;

білім беру ұйымының түлектер қауымдастығын құру және оның қызметін қамтамасыз ету жөніндегі жұмысты үйлестіреді;

педагогикалық еңбек ардагерлерімен өзара іс-қимыл жасайды;

білім беру ұйымы мұражайының жұмысын ұйымдастырады;

туристік жорықтар мен экскурсиялар ұйымдастырады;

білім алушыларда патриоттық тәрбиені, іскерлік қарым-қатынас дағдыларын, тамақтану мәдениетін қалыптастыруды қамтамасыз етеді;

білім алушылар, тәрбиеленушілер, педагогтер және басқа да қызметкерлер арасында сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті, академиялық адалдық қағидаттарын сіңіреді.

Біліктілікке қойылатын талаптар:

тиісті бейін бойынша жоғары және (немесе) жоғары оқу орнынан кейінгі педагогикалық немесе өзге де кәсіптік білім немесе педагогикалық қайта даярлауды, педагогикалық жұмыс өтілін кемінде 3 жыл растайтын құжат;

және (немесе) білім беру ұйымының «басшының үшінші біліктілік санатты орынбасары» немесе «басшының екінші біліктілік санатты орынбасары» немесе «басшысының бірінші біліктілік санатты орынбасары» біліктілік санатының болуы не «педагог-сарапшы» біліктілігінің болуы немесе «педагог-зерттеуші» немесе «педагог-шебер» болуы.

Білім беру ұйымдарының тәлімгері, аға тәлімгері

Лауазымдық міндеттері:

балалардың қоғамдық ұйымдарының, «Жас қыран», «Жас ұлан» бірлестіктерінің, пікірталас қозғалысының, мектеп парламентінің қызметін дамытуға ықпал етеді;

білім алушыларға олардың бірлестіктерінің, ұйымдарының қызметін жоспарлауға көмектеседі, олардың қызметінің мазмұны мен нысандарын жаңартуға ықпал етеді;

балалар мен жасөспірімдердің жас мүдделері мен қажеттіліктерін ескере отырып жұмысты жүзеге асырады;

ұжымдық-шығармашылық қызметті ұйымдастырады;

балалар мен жасөспірімдерді жұмыс істеп тұрған ұйымдар, бірлестіктер туралы кеңінен ақпараттандыру үшін жағдай жасайды;

білім алушыларға азаматтық және адамгершілік ұстанымын көрсетуге, өз мүдделері мен қажеттіліктерін іске асыруға мүмкіндік беретін қолайлы жағдайлар жасайды;

білім беру ұйымдарында мәдени-бұқаралық, патриоттық жұмыс жүргізеді, сынып жетекшілеріне балалардың тәрбие жұмысын, танымдық бос уақытын ұйымдастыруға жәрдем көрсетеді;

балалар мен жастар ұйымдарын, пікірсайыстарды, оқушылардың өзін-өзі басқаруын, мектеп немесе студенттер парламенттерін, еріктілер қозғалыстарын ұйымдастырады;

білім алушылардың денсаулығы мен қауіпсіздігіне қамқорлық жасайды;

демалыс кезінде олардың демалысын ұйымдастырады;
білім алушылармен жұмыс істеудің инновациялық тәжірибесін зерделейді және пайдаланады;

«қоғамға қызмет ету», «Отанға табыну», «үлкендерге құрмет», «анаға құрмет» қоғамдық-пайдалы жұмыстарын ұйымдастырады;

балалар ұйымдарының, бірлестіктерінің бастауыш ұжымдарының басшыларын (ұйымдастырушыларын) іріктеу және даярлау бойынша жұмыс жүргізеді;

білім беру ұйымының өзін-өзі басқару органдарымен және педагогикалық ұжымымен, қоғамдық ұйымдармен, білім алушылардың ата-аналарымен немесе оларды алмастыратын адамдармен тығыз байланыста жұмыс істейді;

білім алушылар мен тәрбиеленушілер арасында сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті, академиялық адалдық қағидаттарын қалыптастырады.

Біліктілікке қойылатын талаптар:

жоғары және (немесе) жоғары оқу орнынан кейінгі педагогикалық білім немесе «Педагогика» бағыты бойынша техникалық және кәсіптік білім немесе жұмыс өтіліне талаптар қоймай педагогикалық қайта даярлауды растайтын құжат;

және (немесе) біліктіліктің жоғары немесе орта деңгейі болған кезде: педагог-модератор үшін кемінде 3 жыл, педагог-сарапшы және педагог-зерттеуші үшін кемінде 4 жыл мамандығы бойынша жұмыс өтілі;

және (немесе) біліктіліктің жоғары деңгейі болған кезде педагог-шебер үшін тәлімгер лауазымындағы жұмыс өтілі - кемінде 5 жыл.

Білім беру ұйымының педагог-ұйымдастырушысы

Лауазымдық міндеттері:

білім алушылардың, білім беру ұйымдары тәрбиеленушілерінің және тұрғылықты жері бойынша жас және психологиялық ерекшеліктерін, мүдделері мен қажеттіліктерін зерделейді, оларды іске асыру үшін жағдай жасайды;

дарындылықты, ақыл-ой және физикалық қабілеттерді дамытуға, жеке тұлғаның жалпы мәдениетін қалыптастыруға ықпал етеді;

клубтардың, үйірмелердің, секциялардың, балалар бірлестіктерінің, пікірталас қозғалысының, мектеп Парламентінің жұмысын, балалар мен ересектердің әртүрлі бірлескен қызметін, білім алушылармен, тәрбиеленушілермен жеке жұмысты ұйымдастырады;

ғылыми-техникалық, көркем-шығармашылық, спорттық-туристік және басқа бағыттардың бірін басқарады;

қолданыстағы заңнамаға сәйкес баланың қауымдастықтарға, қоғамдық ұйымдарға қатысу құқықтарын іске асыруға ықпал етеді;

оқушылардың, тәрбиеленушілердің кештерін, мерекелерін, жорықтарын, экскурсияларын, демалыс демалысын ұйымдастырады, білім алушылардың, тәрбиеленушілердің әлеуметтік маңызды бастамаларын қолдайды;

балалардың мәдени-бұқаралық іс-шараларға қатысуын ұйымдастырады;

іс-шараларды өткізу кезінде балалардың өмірі мен денсаулығын қорғау үшін жағдайлар жасауды қамтамасыз етеді.

Біліктілікке қойылатын талаптар:

жоғары және (немесе) жоғары оқу орнынан кейінгі педагогикалық білім немесе тиісті бейін бойынша техникалық және кәсіптік білім немесе тиісті бейін бойынша өзге де кәсіптік білім немесе педагогикалық қайта даярлауды растайтын құжат, жұмыс өтіліне талаптар қойылмайды;

және (немесе) біліктіліктің орта немесе жоғары деңгейі болған кезде: педагог-модератор үшін – кемінде 2 жыл, педагог-сарапшы үшін – кемінде 3 жыл, педагог-зерттеуші үшін – кемінде 4 жыл мамандығы бойынша жұмыс өтілі;

және (немесе) біліктіліктің жоғары деңгейі болған кезде педагог-шебер үшін мамандық бойынша жұмыс өтілі – кемінде 5 жыл.

3-қосымша

Балалар қозғалысының паспорты

Балалар ұйымының аталуы	
Ұйымның құрылған күні	жыл, ай: _____
Орналасқан жері	
Байланыс мәліметі	Телефон, электрондық пошта
Мүшелер саны	
Балалар қозғалысының миссиясы	
Қозғалыс ұраны	
Балалар қозғалысы бағдарламасы	
Қызметтің негізгі бағыттары (маңызды жобаларды көрсету)	

Көшбасшылар, балалар қозғалысының активі

Т.А.	туған күні, айы, жылы	лауазымы (мектеп, аудандық, облыстық)	сынып	байланыс	қызмет бағыты
1	2	3	4	5	6